

PAMIN MAAHANMUUTTAJAJÄSENET
VUOSINA 2002 JA 2008

- tutkittua tietoa -

PAMin maahanmuuttajajäsenet vuosina 2002 ja 2008 - tutkittua tietoa

Taustaksi

Palvelualat ovat muualta Suomeen eri syistä muuttaneiden henkilöiden tyypillisiä sisääntuloaloja työmarkkinoille kuten useimmissa muissakin maissa. Niinpä jo Palvelualojen ammattiliiton perustajaliitoissa oli jäsenenä jonkin verran maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä. Jäseneksi liityttäessä kysyttiin – kuten nykyäänkin – henkilön äidinkieltä. PAMin perustamisen ajalta ei kuitenkaan ole käytettävissä luotettavaa tietoa eri äidinkieliä puhuvien määrästä.

Ensimmäinen koottu tieto PAMin jäsenistä äidinkielen mukaan on maaliskuulta 2002. Tuolloin muun kuin suomen, ruotsin tai saamen oli äidinkielekseen ilmoittanut 841 jäsentä ja eri kieliä oli rekisteröity 31. Äidinkieli oli tuntematon 172 jäsenen kohdalla.

Edellä mainittu joukko oli tutkimuksen kohteena, kun Helsingin Yliopiston valtio-opin opiskelija Virge Kama teki gradutyönsä ”Palvelualojen ammattiliiton maahanmuuttajajäsenet vuonna 2002”. Tutkimuksen ensisijaisena tehtävänä oli selvittää, keitä maahanmuuttajajäsenet olivat ja millaisia palvelutarpeita heillä oli. Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselynä suomen, venäjän ja englannin kielillä. Palautusprosentti oli 51 %.

Maahanmuuttajajäsenten määrää ryhdyttiin seuraamaan jäsenkehityksen yhtenä tekijänä. Sekä jäsenten määrä että kielten kirjo kasvoivat melko nopeasti. Vuoden 2008 lopussa oli rekisteröity kaikkiaan 3 582 vieraskielistä jäsentä ja 50 eri äidinkieltä, 314 jäsenen äidinkieli oli tuntematon. Vieraskielisten jäsenten määrä oli siis vuoden 2002 maaliskuusta suunnitteen kolminkertaistunut (kasvu yli 300 %), kun liiton kokonaisjäsenmäärä samana ajanjaksona oli kasvanut vajaat 6 %.

Syksyllä 2008 Haaga-Helia ammattikorkeakoulun matkailun liikkeenjohdon koulutusohjelman opiskelija Marika Elovaara teki opinnäytetyön ”Maahanmuuttajajäsentutkimus Palvelualojen ammattiliitolle 2008”. Aineisto kerättiin sähköpostiosoitteensa ilmoittaneilta vieraskielisiltä jäseniltä, joille lähetettiin pyyntö vastata sähköiseen kyselylomakkeeseen, joka oli saatavissa suomeksi, venäjäksi ja englanniksi. Vastausprosentti oli 31 %.

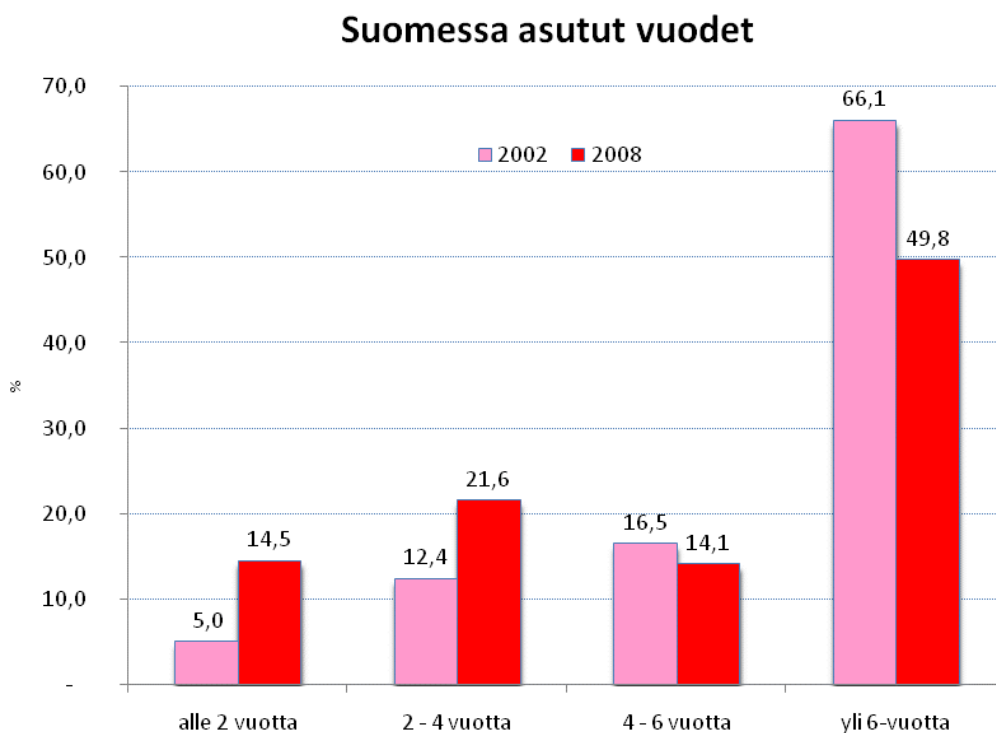
Vuoden 2008 tutkimus toteutettiin suurelta osin samoilla kysymyksillä kuin vuoden 2002 tutkimus. Tässä koosteessa on vertailtu näiden kahden tutkimuksen antamia tuloksia ja myös esitelty joitakin yksittäisiä tutkimustuloksia sekä vertailuja liiton järjestötutkimusten tietoihin.

Molempien tutkimusten osalta voidaan olettaa, että käytetyillä kyselymenetelmillä tavoitettiin suhteellisen hyvässä työmarkkina-asemassa olevia maahanmuuttajajäseniä. Näin ollen

saatuja tuloksia ei voida kaikilta osin yleistää koskemaan kaikkia PAMin maahanmuuttaja-taustaisia jäseniä.

Vuoden 2008 tutkimuksessa käytetyn sähköisen kyselyn voidaan olettaa painottuvan vuoden 2002 selvitykseen verrattuna nuorempiin vastaajiin. Näyttäisi myös siltä, että korkeintaan neljä vuotta Suomessa asuneet ovat edellistä tutkimuskertaa merkittävämpi vastaajajoukko (kuvio 1). Lähes 40 % vuoden 2008 kyselyyn vastanneista oli 25-35 -vuotiaita ja alle 25-vuotiaiden osuus vastaajista oli yli 10 %.

Kuvio 1

Marika Elavaara: PAMin maahanmuuttajaselvitys 2008

Maahanmuutolle edelleen monia syitä

Julkisessa keskustelussa maahanmuuttajista ja Suomen maahanmuuttopolitiikasta ”niputetaan” usein kaikki maahanmuuttajat yhteisen otsikon alle. Silloin unohdetaan, että Suomessa jo olevien maahanmuuttajien syyt tänne muuttamiseen ovat hyvin erilaisia. Viime vuosina keskustelua ovat hallinneet erilaiset käsitykset työperäisen maahanmuuton lisäämisen tarpeesta. Vielä muutama vuosi sitten silloinen työministeriö arvioi, että Suomeen 1990- ja 2000-luvuilla saapuneista vain 5-10 % tuli tänne työn perässä.

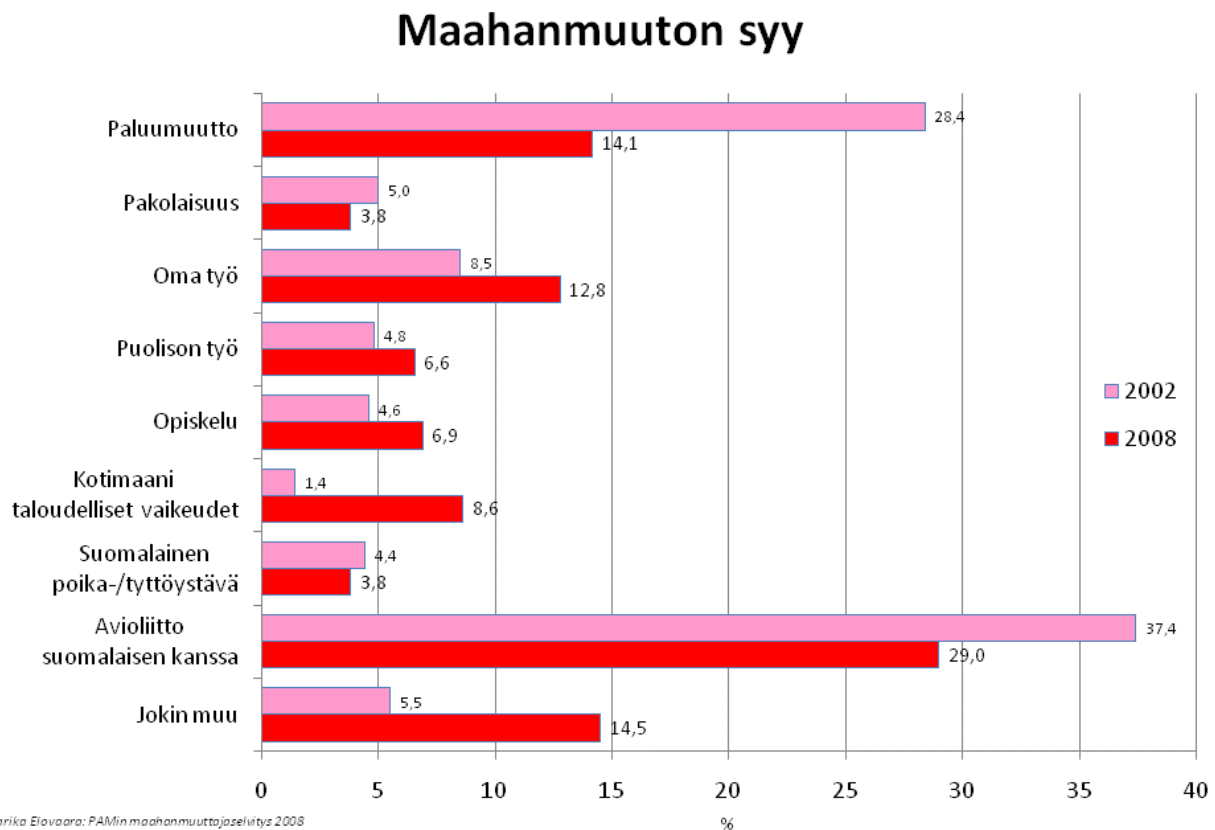
PAMin tutkimusten tulokset vahvistavat edellä mainittua arviota. Vuoden 2002 tutkimukseen vastanneista alle 10 % oli ilmoittanut pääasiallisesti maahanmuuton syyksi oman työn, jonka merkitys vuoden 2008 tutkimuksessa oli selvästi noussut. Työn perässä

muuttamista ei kaikissa tapauksissa voi erottaa lähtömaan taloudellisista vaikeuksista, jotka nekin ovat maahanmuuton syynä aikaisempaa merkittävämpi syy. (kuvio 2)

Avioliitto suomalaisen kanssa oli molemmissa tutkimuksissa maahanmuuton painavin syy. Paluumuuton merkitys oli vuoden 2008 vastaajien kohdalla pienentynyt, mikä osaltaan selittää myös vastaajien ”nuortumista”.

Näyttää siltä, että perhesiteet ovat olleet merkittävä ”jokin muu syy”. Monet ovat tulleet Suomeen mm. siitä syystä, että heidän äitinsä on avioitunut suomalaisen kanssa.

Kuvio 2

Maahan muuttaa koulutettua väkeä

PAM ei kerää tai rekisteröi jäsentensä ammatillista tai muuta pohjakoulutusta eikä myöskään jatko- ja täydennyskoulutukseen osallistumista jäsenyysaikana. Liiton koulutusrekisteriin kirjataan ainostaan osallistuminen tietyille liiton omille ja ammattiyhdistysliikkeen yhteisille kursseille, jotka liittyvät yleensä jonkin luottamustehtävän hoitamiseen. Näin ollen liitolla on käytävissään lähinnä liiton omissa järjestötutkimuksissa kerättyä tietoa jäsenkuntansa peruskoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta.

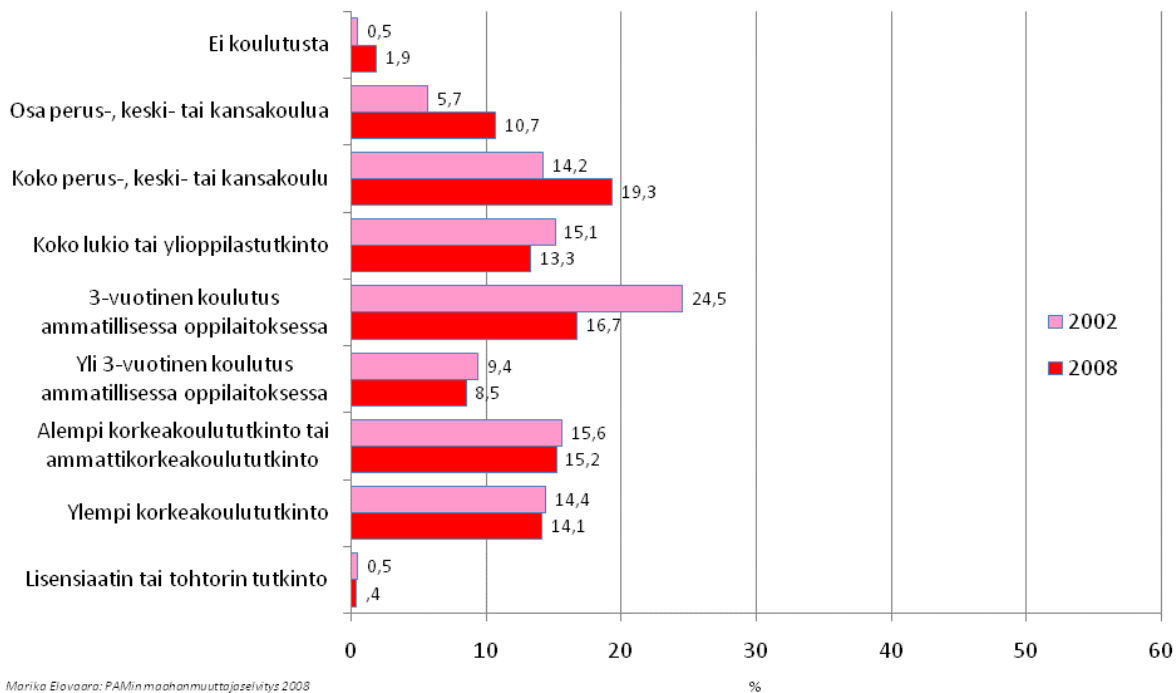
PAMin jäsenkunnasta ilmoitti järjestötutkimusten mukaan 22 % (vuonna 2000) ja 18 % (vuonna 2005), että heillä ei ole mitään ammatillista koulutusta. Ammattikoulun käyneitä oli

vuonna 2000 kaikkiaan 39 % ja 43 % vuonna 2005. Yliopisto- tai korkeakoulutason koulutus oli vuonna 2000 vastaajista 3 %:lla, ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon yhteinen osuus vuonna 2005 oli 7 % vastanneista.

Maahanmuuttajajäsenten kohdalla kiinnittyy molemmissa tutkimuksissa huomio alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden suureen osuuteen kyselyihin vastanneista (kuvio 3). Tämä vahvistaa osaltaan yleistä käsitystä palveluammattien sisääntuloluonteesta ja kielitaidon merkityksestä koulutusta vastaavan työpaikan löytymisessä uudessa kotimaassa. Toisaalta on syytä muistaa, että eri maiden koulutusjärjestelmät poikkeavat toisistaan ja tutkintojen rinnastaminen ei ole aina yksiselitteistä. Vuoteen 2002 verrattuna näyttäisi koulutuksessa nyt painottuvan aavistuksen enemmän yleissivistäväkoulutus ammatillisen ja korkea-asteen koulutukseen sijaan. Vuoden 2008 vastaajista 45 % näytti olevan vailla ammatillista koulutusta ennen Suomeen saapumistaan.

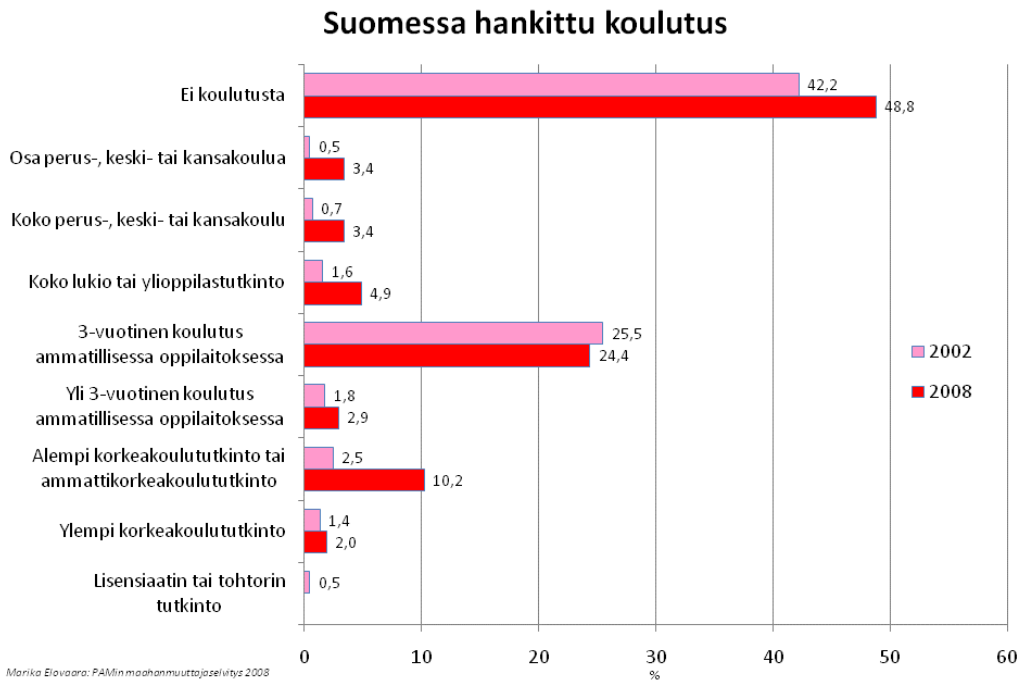
Kuvio 3

Koulutus ennen Suomeen muutttoa

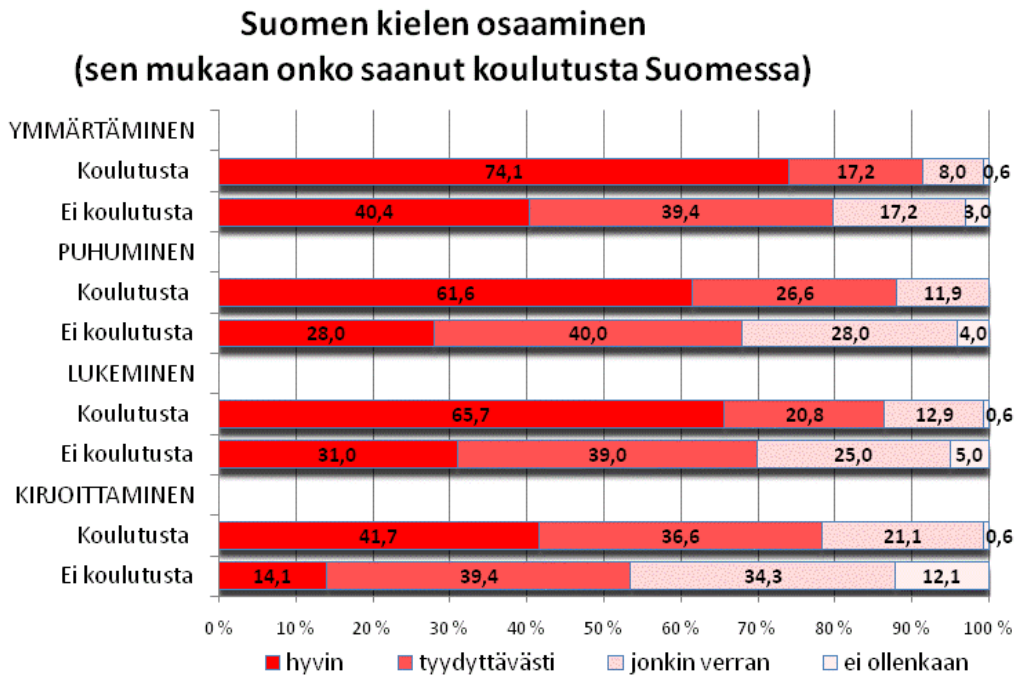
Suomessa hankittu koulutus sen sijaan on melko vähäistä (kuvio 4). Molemmilla kyselykerroilla neljäsosa vastaajista oli Suomeen saapumisensa jälkeen opiskellut 3-vuotisessa koulutuksessa ammatillisessa oppilaitoksessa. Ymmärrettävästi kouluttautumiseen vaikutti merkittävästi Suomessa asutut vuodet. Siispä mitä pitempään vastaaja oli Suomessa asunnut sitä todennäköisemmin hän oli kouluttautunut myös täällä.

Kuvio 4

Vuoden 2008 tutkimukseen vastanneista on erikseen selvitetty Suomessa hankitun koulutuksen merkitystä suomen kielen ymmärtämisen, puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen suhteen. Tulokset näkevät kuviossa 5.

Kuvio 5

Molemmissa tutkimuksissa (2002 ja 2008) vastanneiden joukossa puhuttiin 34 eri kieltä ja suurimmat kieliryhmät olivat venäjä, viro ja englanti.

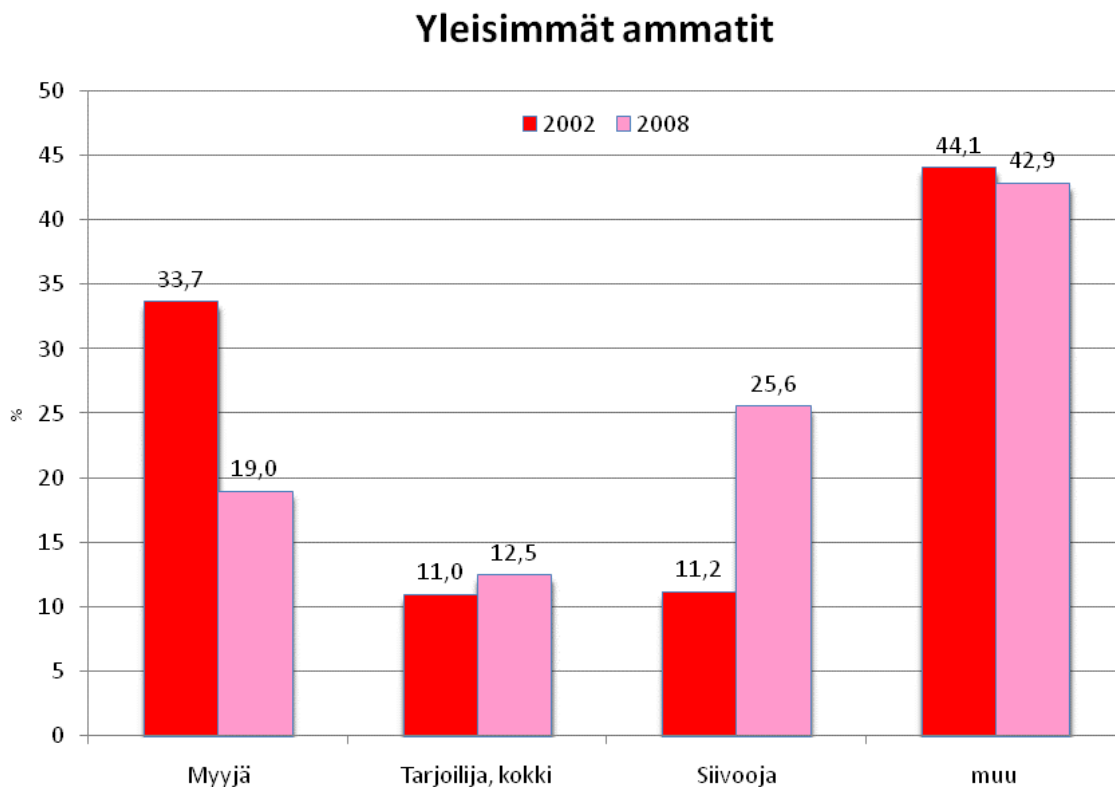
Myyjiä ja siivoojia

Jo vuoden 2002 maahanmuuttajatutkimus romutti yleisen mielikuvan pitsanpaistajasta yleisimpänä maahanmuuttajien ammattina. Tuolloin tyypillinen PAMin maahanmuuttajajäsen oli 26-45 –vuotias Virosta tai entisestä Neuvostoliitosta Suomeen paluumuuttajana tai avioliiton myötä muuttanut nainen, joka työskenteli myyjänä tai siivoojana.

Vuoden 2008 tutkimuksessa siivoojien osuus on huomattavasti noussut ja myyjien lähes vastaavasti laskenut. Nämä kaksi ammattiryhmää ovat edelleenkin yleisimmät ammatit (kuvio 7).

Suurimpana joukkona ryhmässä ”muu” oli muissa kuin myyjän tehtävissä kaupan alalla toimivat vastaajat.

Kuvio 7

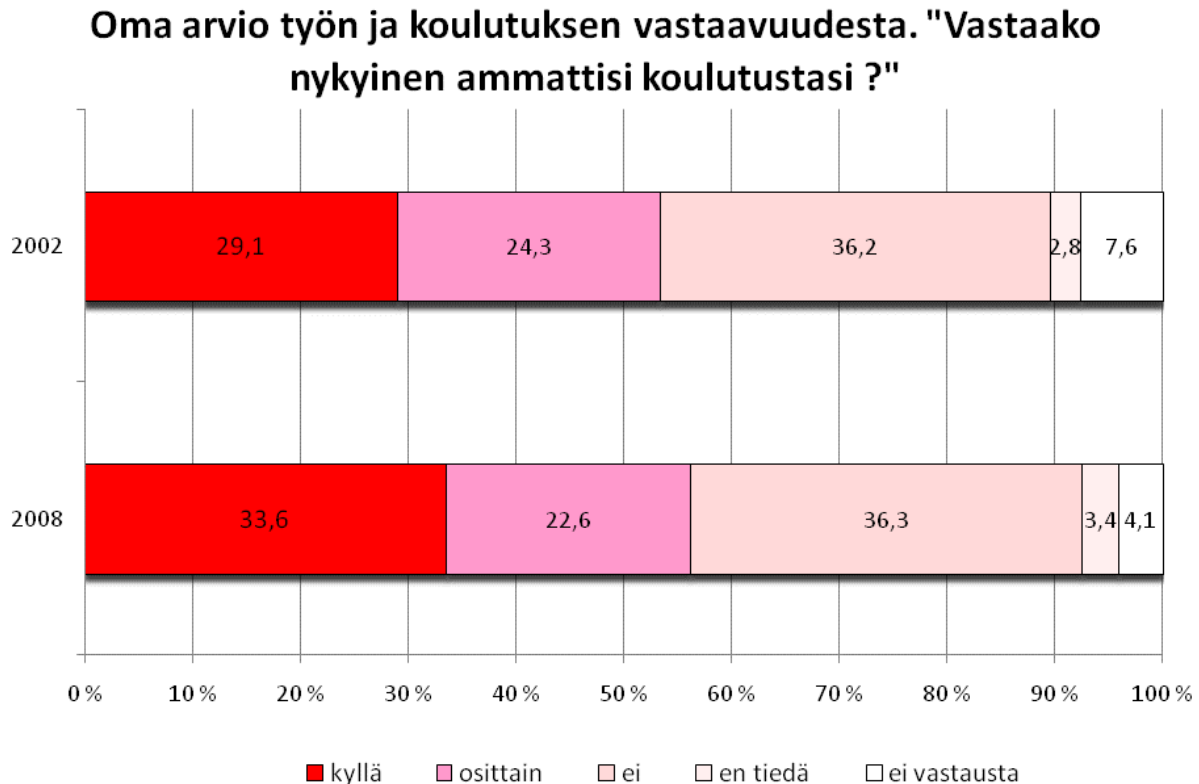

Marika Elovaara: PAMin maahanmuuttajajäsenitys 2008

Vastaajien arviot nykyisen työn ja koulutuksen vastaavuudesta eivät ole tutkimusajankohtien välillä suuresti muuttuneet (kuvio 8). Hieman yli puolet toteaa työnsä

vastaavan joko kokonaan tai osittain saatua koulutusta. Ei-vastausten osuus on pysynyt hyvin tarkkaan samana, minkä mukaan runsas kolmannes ei koe olevansa koulutustaan vastaavassa työssä.

Kuvio 8

Mariika Elovaara: PAMin maahanmuuttajajäselitys 2008

Vakituisessa työsuhteessa – kunhan työpaikka on löytynyt...

Vuoden 2002 kyselyyn vastanneiden maahanmuuttajien vakituisten työsuhteiden määrä (noin 70 % vastanneista, 77 % koko PAMin jäsenkunnasta vuonna 2001) ja enemmistön työsuhteiden kokoaikaisuus oli tuloksena yllättävä. Monissa aiemmissa tutkimuksissa oli havaittu, että maahanmuuttajista enemmistö vuorottelee opiskelun, osa-aikaisten ja määräaikaisten työsuhteiden ja työttömyyden välillä. Kun maahanmuuttajien työllisyys kyselyn mukaan näyttäytyi näin hyvänä, voitiin sille löytää ainakin seuraavia selittäjiä:

- suurin osa vastanneista oli kotoisin joko Venäjältä, Virossa tai teollistuneista länsimaista: monissa tutkimuksissa on todettu, että lähialueilta tulevat työllistyvät helpommin kuin kauempaa tulevat
- ammattiliiton jäseniksi ovat hakeutuneet ne maahanmuuttajajäsenet, jotka ovat jo saavuttaneet selkeän aseman työmarkkinoilla

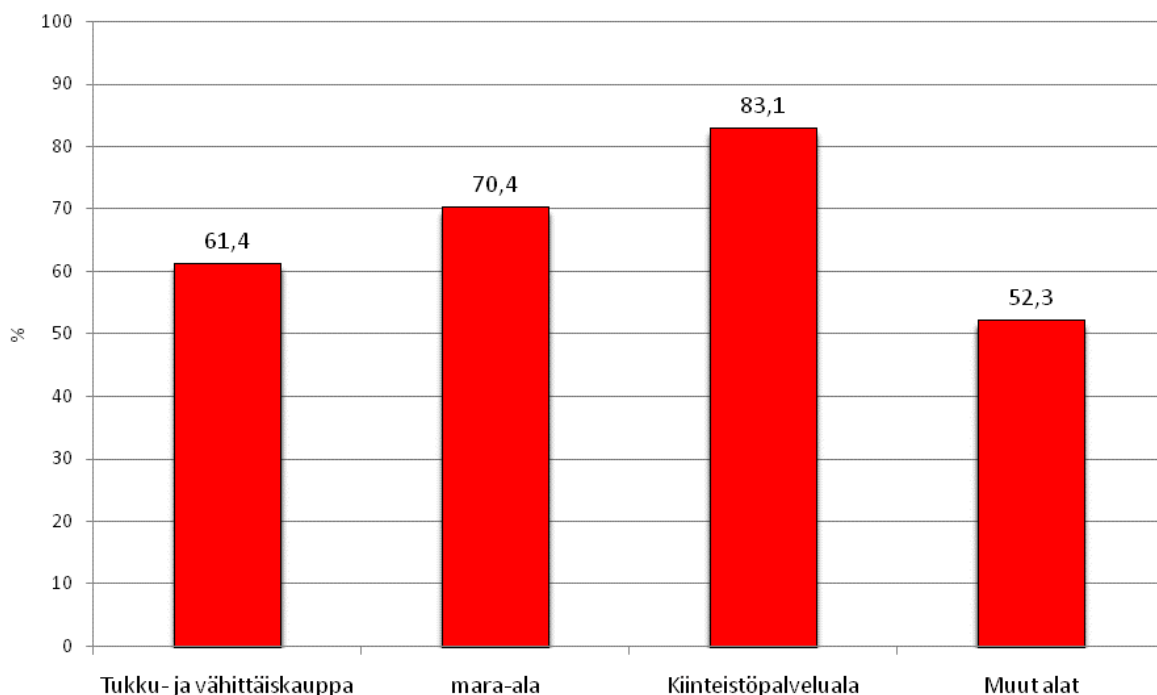
- työmarkkinoilla vahvemmassa asemassa olevat ovat vastanneet kyselyyn ahkerammin kuin muut.

Samat varaukset on syytä pitää mielessä, kun tarkastellaan vuoden 2008 kyselyyn vastanneiden vakituista kokoaikaisuutta toimialoittain (kuvio 9).

On syytä myös lisätä, että vastanneista noin 80 % on vain yhden työnantajan palveluksessa. Vuokratyöntekijänä toimi vain 6,5 %, freelancerina tai itsensä työllistävänä 4,5 % ja samanaikaisesti useamman työnantajan palveluksessa samoin 4,5 % vastanneista.

Kuvio 9

Vakituisessa kokoaikatyössä toimialoittain

Marika Elovaara: PAMin maahanmuuttajajelitys 2008

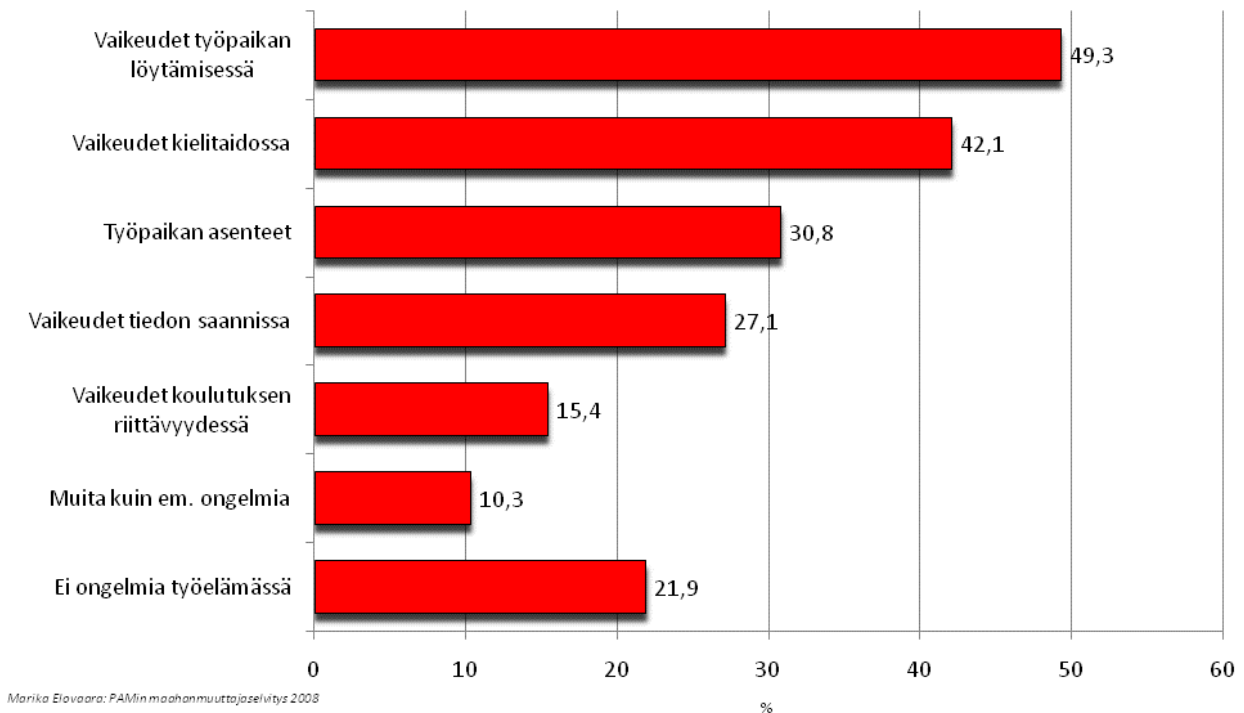
Työelämässä kohdattuja ongelmia kysyttiin vuosien 2002 ja 2008 kyselyissä hieman eri tavoin, joten tulosten suora vertailu ei ole mahdollista. Vaikeudet työpaikan löytymisessä eivät olleet ainakaan vähentyneet: vuoden 2002 kyselyssä sen ilmoitti suurimmaksi ongelmaksi hieman pienempi osuus (42,2 %) vastanneista kuin vuonna 2008 (kuvio 10). Tässä kysymyksessä vastaaja pystyi valitsemaan 1-3 vaihtoehtoa annetuista vaihtoehdoista ja antamaan myös lisäksi oman mielipiteensä kohdatuista ongelmista.

Merkille pantavaa on, että reilu viidennes vastanneista totesi, että ei ole kohdannut ongelmia työelämässä – vuoden 2002 kyselyyn vastanneista tämä osuus oli 4,4 %.

Kohdassa ”muita ongelmia” (10 %) vastaajat nostivat esiin mm. palkanmaksun, työtovereiden ennakkoluulot, työn ja lastenhoidon yhteensovittamisen, asenteet ja rasismien.

Kuvio 10

Suurimmat ongelmat työelämässä

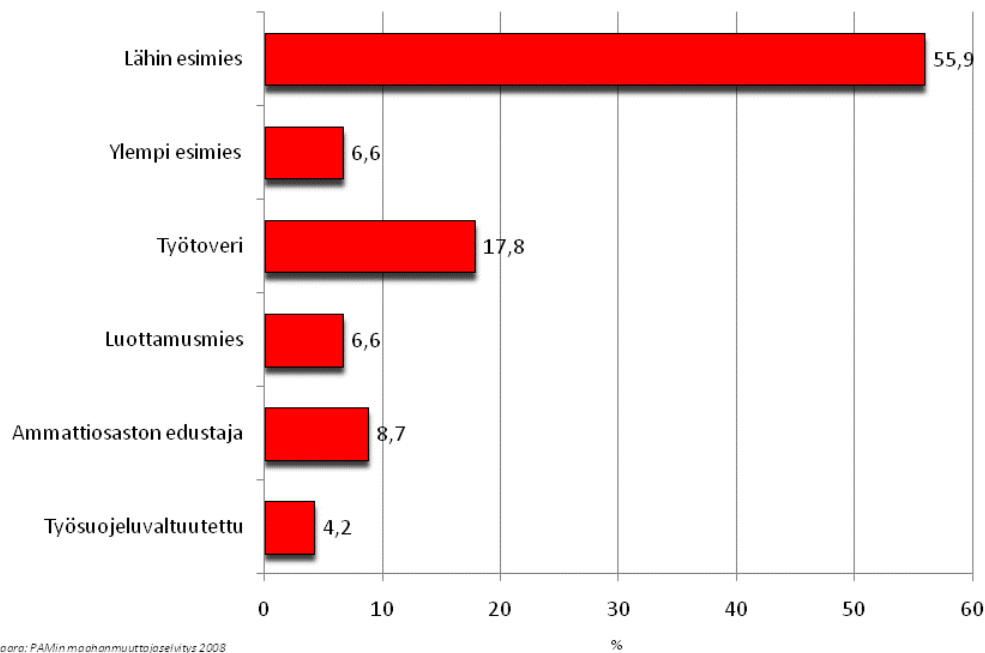
Löytyykö luottamusmies – ja liitto ?

Vuoden 2002 tutkimuksessa tiedusteltiin maahanmuuttajajäsenten tärkeimpiä avun lähteitä suomalaiseen työelämään perehdyttäessä; vastausten kärjessä olivat oma perhe (25,9 %) ja työtoverit (23,6 %). Ammattiliiton koki tärkeimmäksi 1,4 % ja työpaikkansa luottamushenkilön 0,7 % vastanneista.

Liiton organisaatio ei ole ensimmäinen taho minkä puoleen pamilainen maahanmuuttaja työpaikan ongelmissa kääntyy. Vuoden 2008 kyselyn tuloksien perusteella niissä asioissa lähestytään lähintä esimiestä. Neuvottelujärjestyksen mukaisesti tämä on oikea etenemistapa, mutta tässä tapauksessa se voi kertoa myös tiedollisesta tai yhteisöllisestä paitsiosta. Toki näyttää siltä, että jossain määrin liiton jäsenet osaavat hyödyntää yrityksestä mahdollisesti löytyvää luottamushenkilöä tai jopa ammattiosastoa. (kuvio 11).

Kuvio 11

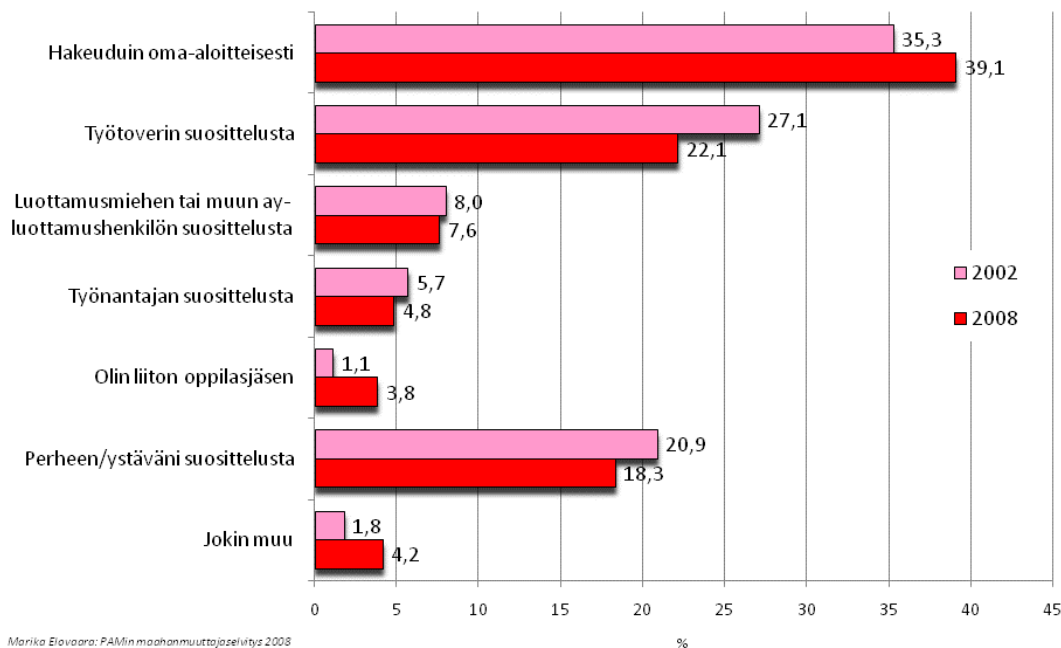
Keskustelukumppani työpaikan ongelmassa

Ammattiliiton jäseneksi hakeudutaan edelleen pääosin oma-aloitteisesti (kuvio 12). Luottamusmiehen tai muun ay-luottamushenkilön osuus näyttäytyy varsin vaatimattomana. Oppilasjäsenyyden merkityksen pienikin kasvu on myönteistä.

Kuvio 12

Hakeutuminen ammattiliiton jäseneksi Suomessa

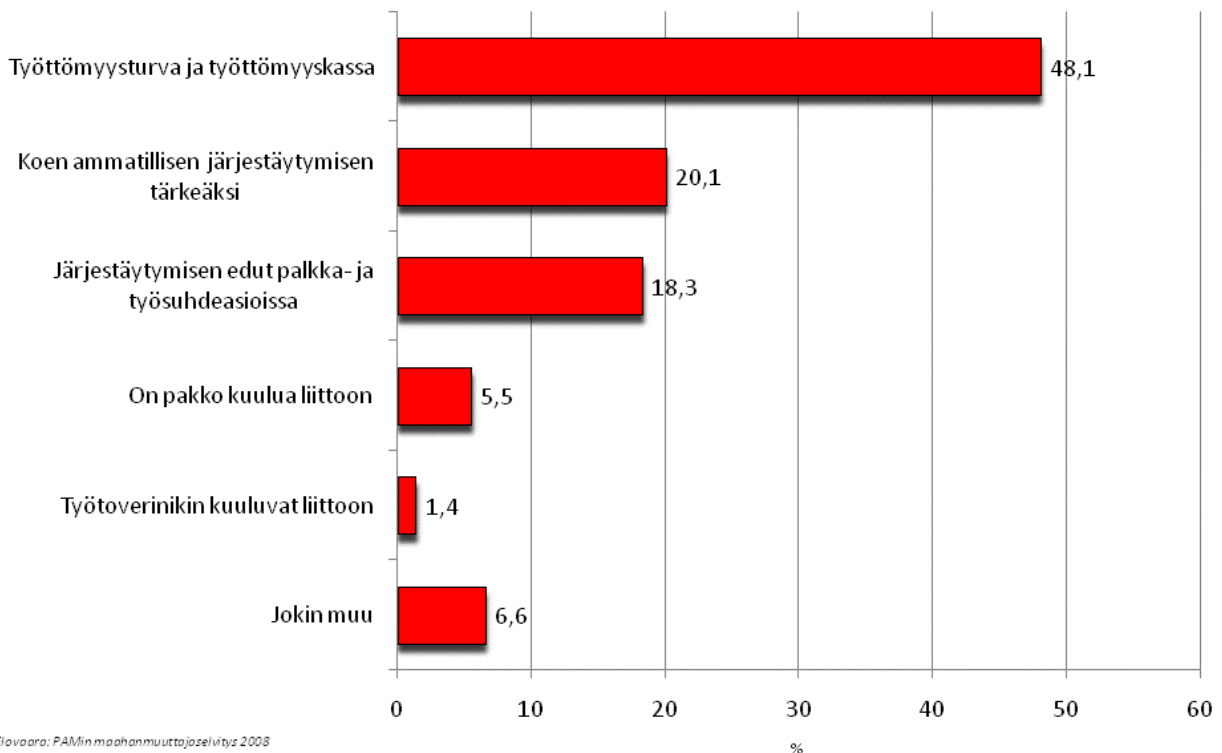
Tärkeimmät syyt kuulua ammattiliittoon

Vuoden 2005 järjestötutkimuksen mukaan 47 % PAMin jäsenistä pitää ansiosidonnaisen työttömyysturvan varmistamista tärkeimpänä syynä ammattiliittoon kuulumiselle. Vuoden 2008 maahanmuuttajatutkimukseen vastanneista vain hieman suurempi osuus on tätä mieltä (kuvio 13). Vuonna 2002 maahanmuuttajajäsenistä peräti 65,4 % piti tärkeimpänä syynä, että ”jäsenyys antaa paremman työttömyysturvan ja kassa-avustuksen työttömyyden aikana”. Ammatillinen järjestäytyminen koetaan nyt hieman tärkeämmäksi kuin vuoden 2002 tutkimuksessa, mutta kysymykset eivät tältä osin mahdollista suoraa vertailua. Mielenkiintoinen on havainto, että nyt 5,5 % vastasi, että on pakko kuulua liittoon – vuonna 2002 näin vastanneiden osuus oli vain 1,4 %.

Myöskään tärkeimmät tavoitteet työelämässä eivät juurikaan eroa mm. PAMin järjestötutkimuksista saaduista tuloksista. Lähes kolmannes pitää tärkeimpänä työpaikan pysyvyyttä ja varmuutta, seuraavina ovat mahdollisuudet edetä uralla sekä hyvä palkka ja ansiotaso. Työn yksinkertaisuus ja helppous saa varsin vähän kannatusta (1,4 % vastaajista).

Kuvio 13

Tärkein syy kuulua ammattiliittoon

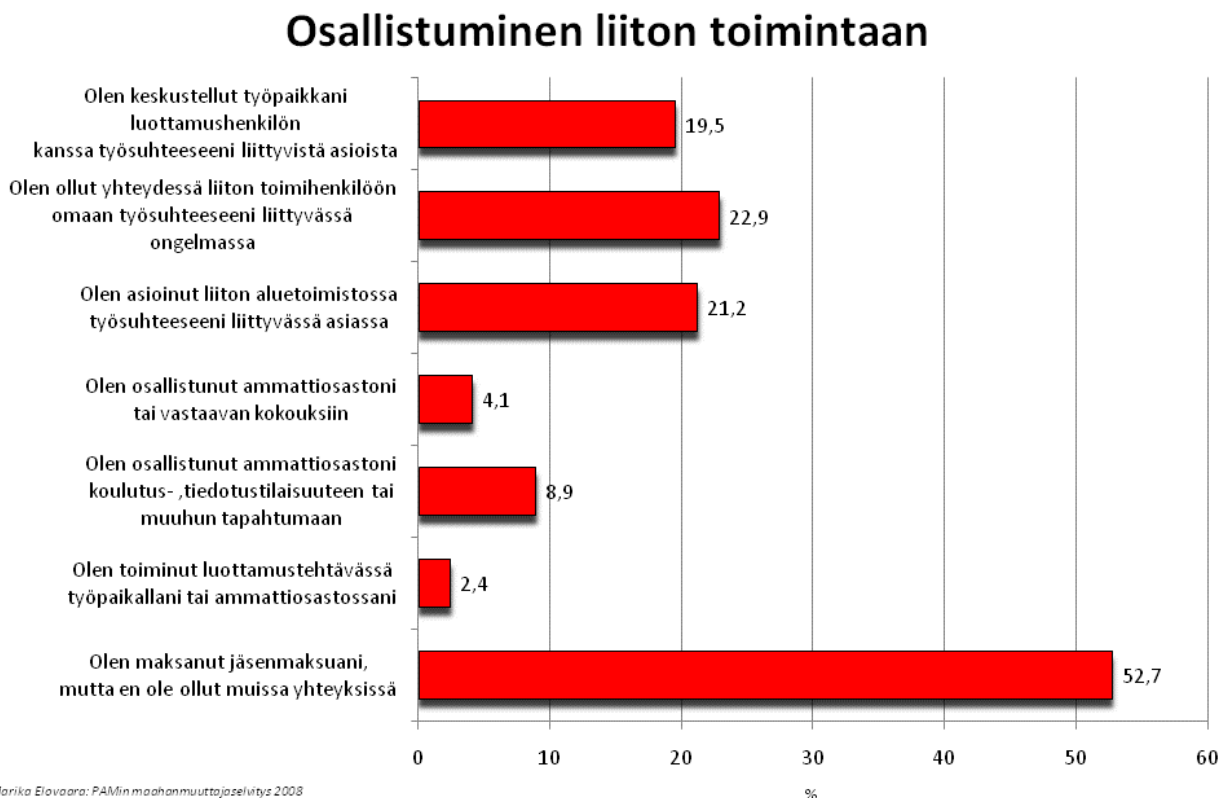
”Olen maksanut jäsenmaksua, mutta en ole ollut muissa yhteyksissä”

Maahanmuuttajajäsenten yhteydet ammattiliittoon eivät sanottavasti poikkea muista jäsenistä. Vuoden 2005 järjestötutkimuksessa PAMin jäsenistä 31 % kertoi, etteivät he ole käyttäneet lomaetuja, vapaa-ajan tilaisuuksia, työsuhdeneuvontaa, työttömyysturvaneuvontaa tai osallistuneet liiton järjestämään koulutukseen.

Maahanmuuttaja jäsenistöllä yhteydet jäävät enemmistöllä jäsenmaksu maksamiseen, näin vastanneita on sekä 2002 että 2008 lähes sama osuus vastanneista (kuvio 14).. Samoin työpaikan luottamushenkilön kanssa keskustelleita on lähes sama osuus molempiin kyselyihin vastanneista. Yhteydet liiton toimihenkilöihin ja asiointi aluetoimistossa on selvästi lisääntynyt. Kysymysten erilainen muotoilu ei mahdollista suoraa vertailua.

Molemmissa kyselyissä annettiin – hieman erilaisilla kysymyksillä – erilaisia vaihtoehtoja, joiden toteuttaminen lisäisi vastaajien osallistumista ammattiosaston toimintaan. Eniten ”suosiota” sai vaihtoehto, että kokouksissa otettaisiin enemmän esille omaa työtä ja työyhteisöä koskevia asioita.

Kuvio 14

Erilaisia palvelutarpeita

Vuoden 2002 maahanmuuttajatutkimuksen keskeisenä lähtökohtana oli selvittää maahanmuuttajien toiveita ja ammattiliitton kohdistuvia palvelutarpeita. Tuolloin eniten toivotuksi palveluksi osoittautui ”Mahdollisuus saada tietoa oman alan työehtosopimuksesta ja työehdoista äidinkielelläni”. Seuraavaksi suurin osa vastaajista toivoi ”lisää tietoa työstä ja työehdoista” ja kolmanneksi eniten toivottiin ”ammattillista tai muuta koulutusta”.

Hieman toisin muotoiltuun kysymykseen vuoden 2008 tutkimuksessa saadut vastaukset ovat hyvin samankaltaisia (kuvio 15).

Kuvio 15

